

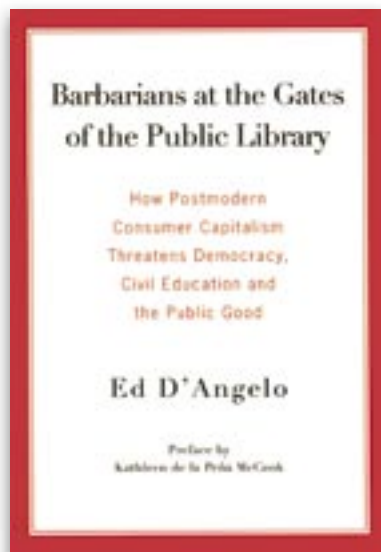
Barbarians at the gates of the Public Library

Wie in zijn titel de woorden 'barbarians' en 'gates' opneemt, doet dit niet onbesmet. Haast onmiddellijk wordt de auteur in het conservatieve kamp gesitueerd. Er is allereerst Allan Bloom die in *The closing of the American mind* de metafoer van de barbaren aan de poort gebruikte. Er is Berlusconi geweest die hetzelfde woord gebruikte om het gevaar vanuit de islam voor de Westerse beschaving te duiden en er is Francis Fukuyama die in *The end of the history and the latest man* het zevende hoofdstuk *Geen barbaren voor de poort* noemde. De woorden suggereren een wij-zij-tegenstelling, een bedreiging voor de veiligheid van 'onze' gemeenschap die warm is en bescherming biedt. En met barbaren is er geen rationele dialoog mogelijk omdat er geen gedeeld waardepatroon is.

Er is een verschil tussen Bloom en Fukuyama. De eerste spreekt vooral van een morele catastrofe, de tweede van een bedreiging voor wetenschap en technologie. Fukuyama aanvaardt deze wereld en stelt dus dat er géén barbaren voor de poort staan die de wetenschappelijke methode afwijzen. Bloom wijst deze maatschappij af. Deze tweespalt is typisch voor alle cultuurkritiek. In de hele Westerse cultuur zie je deze tegenstelling: de wereld verzaken of bewerken. Ed D'Angelo is echter geen conservatief. Integendeel, zijn visie is marxistisch geïnspireerd en voor hem zitten de barbaren binnen het systeem zelf. En in zijn visie was de bibliotheek (en zou ze dit nog moeten zijn) een vrijeplaats en een werkplaats voor de democratie. Dit wordt nu bedreigd door het postmoderne consumptiekapitalisme.

Het boek wordt ingeleid door Kathleen de la Peña McCook. Zij focust op de bibliotheek als een 'community building institute', een plaats waar de maatschappij wordt opgebouwd en waar de democratische waarden centraal staan. Ze situeert het boek in de context van de Amerikaanse politiek: het is een aanklacht tegen de politiek van Bush jr. De openbare bibliotheek is in de Verenigde Staten, samen met het onderwijs en de openbare gezondheidszorg – meer dan in Europa – een gemeenschapsvoorziening met een lokale functie. Het is dit wat ze bedreigd ziet. Haar tekst wordt echter ontsierd door al te emotionele uitlatingen. Ze verwijt Bush "the damage that has been done to the psyche of librarians".

D'Angelo bekritiseert de overheid. Die beschouwt de openbare bibliotheek als een overbodige luxe: enkel een verlengstuk van de openbare school, een service voor werklozen en een voorraadbak voor frivool entertainment. Het is de overheid die de barbaar is en het is dus de burgergemeenschap die zich tegen de politiek moet verzetten – de ironie

kan niet ver genoeg doorgedreven worden. De belangrijkste functie van de openbare bibliotheek is immers de kennis en de waarden van de democratische beschaving te propageren en te ondersteunen. En dus is de aanval van de politiek op de bibliotheek een aanval op de democratie. D'Angelo bekritiseert de marketingmentaliteit die in de bibliotheekwereld is binnengeslopen. Als typevoorbeeld bespreekt hij de Londense 'Idea stores' – de leugen zit in het woord – waar niet de waarden maar de omzet de norm geworden is. Om te kunnen achterhalen hoe het zo ver is kunnen komen, bespreekt hij de geschiedenis van het openbare bibliotheekwezen en verbindt dit met economische en politieke ontwikkelingen.

De 19de eeuw stelde het algemeen belang centraal en daartoe waren onderwijs, democratie en moraliteit een eenheid. Dewey verbrak die eenheid in de openbare bibliotheeksector door er de economische methoden te introduceren. Vanaf de jaren 1920 vond 'men' dat bibliothecarissen niet meer met inhoud bezig moesten zijn maar met procedures, technologie. De bibliotheekwereld heeft zich daartegen verzet en toch de inhoudelijke kant van het werk in ere gehouden – zegt, denkt, hoopt D'Angelo. De bibliotheekorganisaties echter hebben zich in de economische logica ingeschreven en spreken over getallen, over circulatie. In de 18de eeuw ontstond het begrip 'algemeen belang' en allerlei plaatsen/instituten (tijdschriften, pamfletten, koffiehuisen, academies...) werden daarvoor in het leven geroepen. Het algemeen belang moest veroverd worden op de feodale structuren en daarvoor werd de publieke opinie gemobiliseerd. De vereiste vaardigheden hingen samen met het woord: men moest overtuigen, doen inzien, triomferen. De bibliotheken waren noodzakelijk omdat zij middelen waren om kennis te vergaren, om inzichten te veroveren. Dit was niet noodzakelijk revolutionair. De arbeiders zouden – aldus Charles Dickens – moeten inzien dat kapitaal en arbeid geen tegengestelden waren. Maar toch: iedereen was overtuigd van het belang van het woord, van de intellectuele capaciteiten.

Toen werd ook een nieuw mensbeeld gepropageerd. De mens is niets, heeft geen kern. Het zijn de ervaringen die hem maken tot wat hij is. Als de mens maakbaar is, dan ook de maatschappij. Het mensbeeld moest gemodelleerd worden naar een hoger beeld en daarvoor was opvoeding noodzakelijk. En het doel daarvan was een menswaardige samenleving, wat een ander woord is voor democratie. Wie democratie zegt, zegt ook tegengestelde meningen – als uitloeijsel van belangen. Door in de openbare ruimte rationele discussies te houden, wordt het draagvlak voor de beslissingen, voor de richting van de maatschappij vergroot.

Het doel is het burgerschap. Omdat het grootste getal niet noodzakelijk gelijk heeft, moest een oud begrip van stal gehaald worden: het werkelijke belang. Rousseau heeft dit begrip binnen het Verlichtingsdenken geactiveerd. Het is door inzicht en kennis dat de mens zal weten wat de werkelijke en wat de voorbijgaande belangen zijn. Dit is een essentialistisch denken dat buiten de Verlichting staat en hét kernprobleem van de democratie geworden is.

Ed D'Angelo verbindt dit met de huidige situatie. Het entertainment, het in slaap wiegen, het consumeren, het vegeteren worden gerechtvaardigd met het argument dat dit is 'wat de mensen willen'. Hij wijst erop dat dit niet noodzakelijk juist is. Wat de mensen willen, is namelijk gemanipuleerd en er is geen sprake meer van een 'vrije wil'. Wanneer iemand op zoek gaat naar informatie en daarvoor kranten leest, wordt hij door wat de media als feiten en als kennis voorschotelen, gevormd en/of misleid. Niet de fratsen geven informatie maar het is alsof er alleen maar fratsen bestaan. Het medium bepaalt de inhoud maar de inhoud bepaalt en manipuleert ook de ontvanger. Het ethische liberalisme (het oude kapitalisme) stelde de markt centraal: de gelijkheid van allen leidt tot het algemene belang. In de praktijk is dat uiteraard niet zo en dus werd er een moreel doel vooropgesteld. De puriteinse waarden speelden deze rol. Tegelijkertijd dienden ze natuurlijk een economisch belang: het kapitalisme vereiste een spaargedrag. In de 20ste eeuw is het ethische liberalisme vervangen door het economische en er zijn nu andere waarden nodig om het kapitalisme te doen draaien. Nu staat de consumptie met de ongebreidelde verlangens centraal. Niet de burger met zijn verlangen naar democratie en een goed leven is de norm, wel de consument die in alle vrijheid en gelijkheid wil consumeren.

De 'cultural studies' – wat voor D'Angelo gelijkstaat met postmodernisme – hebben het begrip democratie uitgehold. Niet alleen het aanbod is gemanipuleerd maar ook het consumeren zelf doet de verlangens veranderen. Het gelijkstellen van de markt met democratie is dus verkeerd en dat de markt tegemoetkomt aan de verlangens is een leugen. Het onderscheid tussen werkelijke en opgelegde belangen blijft bestaan. En daarom zijn de poortwachters noodzakelijk. Er moet een soort verlichte elite bestaan die zegt wat waardevol, mooi en juist is. Dit hiërarchisch denken is door het postmodernisme aangevallen. Het onderscheid tussen hoge en lage cultuur was slechts een machtsonderscheid en de normen konden nu door de markt zelf bepaald worden. Waar de bibliotheken vóór de jaren 1950 de behoeders en bewaarders waren van dat wat waardevol geacht werd, is hun rol vanaf dan veranderd. Een boek was goed als het hoge oplagen bereikte. En de bibliotheken hebben dat economisch spel meegespeeld: ze kwamen tegemoet aan de wensen van hun leden en verloren hun functie van poortwachter. De overheid heeft namelijk de supervisie over de openbare ruimte verlaten en is de markt gevolgd. De burger is klant of consument geworden. Dit geldt ook voor

bibliotheken. De relatie is daardoor veranderd: de klant is koning geworden en als een bepaald product niet meer gevraagd wordt, wordt het uit de rekken gehaald. Ook de interne organisatie van de bibliotheken is veranderd: de arbeidscontracten zijn slecht en door de 'outsourcing' is er nauwelijks nog gekwalificeerd personeel voorhanden.

Ed D'Angelo had een belangrijk boek kunnen schrijven als zijn visie niet zo eenzijdig geweest was. Het is al te simpel om een zwart-witvisie te ontwikkelen met enerzijds de slechte overheid en anderzijds de 'ware democratie'. Veelzeggend is dat hij op verschillende plaatsen Plato citeert. De kritiek op deze maatschappij is terecht en nodig maar de argumentatie moet uit het heden gehaald worden en niet uit een achterhaalde – want metafysische – doctrine. Het boek faalt ook omdat het een te eenduidige visie op cultuur geeft zonder oog voor de interne dynamiek en contradicties ervan. De organisatie van de maatschappij als een economische markt is niet in het luchtledige ontstaan maar had een draagvlak. Daardoor ook is zijn analyse van de bibliotheek teleurstellend. Dat er nu over klanten gesproken wordt en dat het beroepsprofiel uitgehold is, zijn wel juiste opmerkingen maar slechts verschijnselen. Het is ook wat al te simpel om te spreken van de 'goede' bibliothecaris en de 'slechte' overheid want net zoals in Europa is de bibliotheek van vandaag niet te vergelijken met die uit de jaren 1950. D'Angelo bezondigt zich hier aan ideologie: hij spreekt over waarden die de bibliotheken al lang niet meer verdedigen. Hij legt ook te weinig nadruk op de historiciteit van de waarden die hij zegt te verdedigen. Als hij consequent is, zou hij moeten weten dat die ook een functie hadden om het (economische) systeem in stand te houden. Door te verwijzen naar Plato doet hij alsof zijn argumenten een eeuwigheidswaarde hebben. De analyse die hier gegeven wordt, is belangrijk en voor veel bibliothecarissen nog altijd niet evident maar toch zijn er te veel gebreken. Ook de huidige situatie is slechts een overgangperiode. Wanneer men 'de cultuur' wil verdedigen, moet men daarom niet alleen argumenten uit het verleden halen maar ook uit het heden. Pas dan kan er enige waarde aan gegeven worden omdat de kritiek zelf ook springlevend zou zijn.

Tot slot. Hoe erg het gesteld is met de boekcultuur wordt – sarcastisch genoeg – gedemonstreerd met dit boek. Technisch zit het slecht in elkaar. Er is geen Franse titelpagina, de hoofdregels (de titels bovenaan de pagina) hebben geen enkele functie (het woord 'barbarians' wordt op elke linkerpagina herhaald, de rechterpagina bevat het hoofdstuknummer). Het boek is met een laserprinter gedrukt waardoor de letters op het papier liggen en er niet door zijn opgenomen.

Johan Velter

Barbarians at the gates of the public library: how postmodern consumer capitalism threatens democracy, civil education and the public good / Ed D'Angelo. - Duluth, Minnesota: Library Juice Press, 2006. - ISBN 978-0-09778617-2.

